

# De conceptu petrae ecclesiae apud ecclesiologiam byzantinam usque ad Photium.\*

Dr. Fra A. Guberina.

## d) Testimonia theologorum armenorum.

Apostolus Armenorum B. Gregorius Petrum »petram firmamenti omnium ecclesiarum« vocat »omnes qualescumque ecclesiae firmitatem ab eodem Petro accipiunt« (Marini, op. c. 216; Haase, 194) Patriarcha Isaacus (s. V.) loquitur: »Divinum effatum dum Ecclesiam nobis indicat, non intelligit illam confectam ex lapidibus et ignis, sed coetum hominum aedificatum supra firmam petram. Vera ergo fides est Ecclesia, quae colligit nos, et aedificat in unam unitatem scientiae filii Dei. Idem ipse enim vivificans Christus nos docet, cum ait Petro: tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalent adversus te. Quid igitur intelligendum nobis est, dum petram audivimus vocari Petrum? Num quasi aliquam petram? Absit, sed hominem, rationalem, apostolici chori principem. Ipse vero, quia inconcussa fide Christum filium Dei confessus est, beatitudinem acquisivit, ac petra vocatus est« (Marini, 216). In quodam opere s. VII. scripto Petrus de se ipso dicit »Ecce ego typus et exemplar magni boni infalibitatis Dei et proclamatus a Domino »Petra«; ibique Petrus »Fundamentum Ecclesiae« vocatur (Haase, 195). In historia ecclesiae armenae Moises Kaghankatakhi dicit: »Nos tamen, sancta scilicet ecclesia, dominicam habemus vocem, quae dixit Petro, capiti apostolorum, dans ei primatum fidei firmitatis Ecclesiae: »Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam . . .« (196). Episcopus Chosroes Magnus Petro (s. 10) a Domino nomen »petra« tributum fuisse necnon ab ipso lapis angularis (Grundstein) positum esse, docet (197). Gregorius Naregensis (s. 11) de Petro dicit: »Primus praenumerandus et honorifice praefendus petra firmata et crepido fundata, lapis nominatissi-

\* Articulum primum vide in »Bogoslovska Smotra« a. XVII. (1929.) (pag. 345—376.

mus« (197). Idem alio loco: »Salvator ipse«, inquit, primum confessorem Petrum constituit Ecclesiae fundamentum, dum illi dixit, cum confessione sua fundamenti petram factum fuisse, seque super hanc petram Ecclesiam suam aedificaturum . . .« (197) Magister Gregorius narrat »von der Kreuzigung kopfabwärts dessen, der da ist der Grundstein des Glaubens der Apostel und Propheten« (197) Serkis (s. XII.) scribit: »Unter Petrus ist zu verstehen derjenige, welcher Fels genannt wurde, und der zum Grundstein der Kirche gelegt ward, welcher die Himmelstore schliesst und öffnet« (198) »Simonem nominans Petrum, qui interpretatur Petra, et super illum aedificandum promittit Ecclesiam . . .« (198). »Precor te, venerabilis Pater, caput, dux, Apostole, et Praefecte novi foederis et populi, universam plenitudinem Ecclesiae commendabis Domino Verbo, et incocussa firmitate stet supra firmamentum professionis tuae et confessionis« (198) Idem auctor alio loco dicit: »Ich spreche von Petrus, der genannt wurde Fels und gesetzt wurde als Grundlage der Kirche, von Petrus, welchen die Pforten der Hölle nicht überwältigen werden . . .« (199). Joannes ab Erz nka (s. XII.) scribit: »Tu es Petra simul cum tua professione, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam« »Quam admodum Pater meus dedit tibi agnoscere me, similiter et ego pono te Petram fidei a te initium faciens: non enim dixit, facio, sed tu es Petra« (199). Nerses ab Lambron (s. XII.) scribit: »Secundum a Christo te agnovimus, o Petre, Caput post Caput . . . Petram firmitatis cunctis nobis te fecit fundamentum hujus templi« (200). Joannes Orodni (s. 14) »Dominus noster«, inquit, »Jesus Christus quatuor potestates habet, quae illum solum decent. Primo quia Christus est principium et fundamentum Ecclesiae, sicut scripsit apostolus, et hanc Petro communicavit dicens: »Tu es Petra et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam . . .« (197).

His testimoniis illud arabicum Theodori Abu Qurra addendum est. Ille dicit: »Wisse, dass das Haupt der Apostel Mar Petrus ist, zu welchem Christus sagte: »Du bist der Fels, und auf diesem Felsen will ich meine Kirche bauen . . . Siehst du nicht, dass Mar Petrus das Fundament der Kirche ist . . .« (193).

### VIII. De valore et pondere horum testimoniorum.

Ecclesiae Syriae, Aegypti et Armeniae jam prisca aetate ab universali corpore Ecclesiae defecerunt. Cum ecclesia byzantina jam s. V. apertam pugnam inierunt ratione nestorianismi et monophysitismi, cui Syri et Aegyptii adhaeserunt. S. VII. hae terrae ab Arabibus occupatae fuerunt, et ideo quilibet contactus harum ecclesiarum cum imperio byzantino fere abruptus fuit. Ob has causas etiam quilibet influxus majoris momenti theologiae byzantinae in theologiam illarum ecclesiarum cessavit. Hoc etiam de illis Aegyptiis, Syris et Armenis, qui orthodoxi remanserunt, valet, a fortiori vero de illis, qui monophysitismo et nestorianismo adhaeserunt.

Magnus numerus tam sibi constantium documentorum orientalium de Petro ut »petra Ecclesiae« sensu vaticano, revera admiratione dignus est. Paucissima documenta sunt, quae Matth. 16, 18 de persona Petri non intelligunt. Non semel fidem Petri petram Ecclesiae vocant, sed de multis ejusmodi textibus dici debet Matth. 16, 18 tantum sensu accomodatitio vel consequenti de fide explicare vel fidem petram Ecclesiae vocare. Haec sive ex contextu sive ex eo, quod aliis locis ab iisdem auctoribus Petrus »petra« titulatur sive ex expressis verbis auctorum apparent: »Salvator ipse primum Confessorem Petrum constituit Ecclesiae fundamentum, dum illi dixit, cum confessione sua fundamenti petram factum fuisse.« A quibusdam tamen auctoribus Matth. 16, 18 sensu litterali ad Petrum non refertur. Hoc praesertim de quibusdam apocryphis ab auctoribus gnosticismo imbutis conscriptis, affirmari debet. Qui ratione suae theologiae gnosticae permutant sensum vel quaedam verba ommittunt, ita, ut textus relativi Petrum ut »petram« non exhibeant (Haase, 125—30). In quodam coptico apocrypho de Christo se exhibente petram Ecclesiae sermo est: »Ich will zu meinem Vater in den Himmel gehen. Ich werde euch meine Söhne nennen, ich werde euer Los sein. Ich werde euch das Paradies geben. Ich werde euch die Kirche geben, welche unzerstörbar und unvergänglich i c h b i n« (122—3). In aliis vero documentis ad fidem vel ad omnes apostolos Matth. 16, 18 refertur. In historia patriarcharum jacobitarum Ahudemeh et Maruta (s. 6. et 7.) quomodo inimici christianorum ver-

borum Christi ad discipulos dictorum: »Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam et portae inferi non praevallebunt adversus eam«, oblitifuerint, narratur (142). Episcopus Iſo<sup>d</sup> dad von Mery explicans in commentario evangelii Matthaei 16, 18 dicit: »He called Cepha: not the person of Simon, but the confession and the right faith were in him, which the Father had caused to flow into his mouth, which (confession) is incorruptible and immoveable for ever« (147; cf. 186; 230; 234).

Haec documenta perpauca sunt relate ad alia plurima, quae opinionem vaticanam sequuntur. Et tamen nec in his documentis verus primatus Petri denegatur; econtra sub forma pastoris et clavigeri ille ab his auctoribus confitetur (142, 147). Orientalibus sub figura pastoris et clavigeri auctoritatem Petri praesentare praeplacet. (178).

Apud theologiam byzantinam quo magis ad medium aevum progredimur, eo minus documenta de Petro ut »petra Ecclesiae« inveniuntur. Apud theologiam orientalem res se in contrarium habet: auctores s. VIII. IX. X. XI. clarissima documenta de hac re continent. Hoc summi momenti est procognoscendo fonte doctrinae sive byzantinae sive orientalis de »petra Ecclesiae« Tantum fine s. IV. doctrina ecclesiastica in ecclesiis orientalibus nata est, dum in ecclesiae graeca s. IV. et V. sunt saecula floris litteraturae ecclesiasticae. Quilibet ramus cujuscumque scientiae tempore suorum incunabulorum sat mancus et obscurus est; hoc valet etiam de scientia ecclesiastica. Ita explicari potest, cur apud primos theologos ecclesiarum orientalium tam clara testimonia de Petro ut »petra Ecclesiae« desint, etsi s. Ephrem ipsis abundat. Sed tamen sciendum est, ipsum amicas et scientificas relationes cum patribus graecis habuisse, quamvis lingua graeca non polluerit. (Rauschen, Grundriß der Patrologie, p. 134 ss.).

Ecclesiae orientales haeresibus christologicis infectae fuerunt, ideo eo ipso ab unitate catholica defecerunt. Sed semina theologiae ecclesiologicae tempore unionis sparsa decursu temporis paulatim crescebant. Quamvis ab unitate catholica separata, tamen ecclesiologia harum ecclesiarum, illa vi interna et vitali, cuilibet societati communi — nec tamen quilibet etiam influxus Spiritus Sancti excludi posse videtur — agitata determinato tempore ad citatam doctrinam de Petro pervenit.



Cum vero influxus sive byzantinus sive occidentalis majori ex parte excludendus sit, tum affirmandum est, illam doctrinam de Petro e communi radice revelationis christianae profluere. Hoc summi ponderis ad dilucidandam ecclesiolegiam byzantinam est, quia ad oculos demonstrat, hanc in quaestione de »petra Ecclesiae« a traditione deviasse.

Theologi nestoriani omnibus aliis — nec orthodoxis catholicis exceptis — in hac doctrina clariores sunt. Nec apud theologum occidentalem saec. 10 tam claritas inveniri potest, sicut apud episcopum Eliam invenitur. Praecipua ratio est, quod ipsa constitutio ecclesiae nestorianae huic doctrinae favebat, Ecclesiae nestoriana ad instar Ecclesiae catholicae constituta est, nempe Patriarcha supremus et infallibilis pastor in ecclesia creditur. Hanc doctrinam ex Matth. 16, 18-19 eruebant nestoriani, suumque patriarcham successorem s. Petri putabant. Statim post nestorianismum natum quaedam synodus syra (424.) ex verbis Matth. 16, 18 supremam auctoritatem Catholici praetendebat, quia »non omnibus apostolis a Christo dictum est: Super vobis aedificabo, et vobis dabo.« Ideo patres synodi proclamarunt: »Tradamus nosmetipsos omni mortis genere pro patre et antistite nostro, qui est noster rector et gubernator... qui nobis alter Petrus, Caput rei publicae nostrae ecclesiasticae« (Joseph David, antiqua Ecclesiae Syro-chaldaicae traditio circa Petri ejusque Successorum Romanorum pontificum divinum Primatum p. 22). Haec doctrina apud nestorianos communis evasit, ita tamen, ut et romanum pontificem successorem s. Petri et supremum pastorem Ecclesiae crediderit. (Cf. Hoh, Primatus in doctrina nestorianorum illustratus novis argumentis, Acta V. conventus velehradensis, p. 97 ss.).

Singularissimum phenomenon nobis praesentatur, nempe duae societates ab invicem omnimode independentes, immo ob rationem doctrinae inimicae, eodem documento fretae (Matth. 16, 18—9) eodem modo sese constituerunt. Haec clarissime probant, explicationem vaticanam et catholicam Matth 16, 18 in primitiva traditione christiana fundari, byzantinam vero a traditione recedere.

### IX. Liturgia byzantina de petra Ecclesiae.

Fere idem de liturgia byzantina necnon scriptoribus liturgicis dici potest. Generatim Petrus in libris liturgicis Byzantinorum ut *πέτρα*, *κρηπίς* Ecclesiae denuntiatur. Sed tamen influxus novarum idearum in hac liturgia magis ac in liturgiis orientalibus revelatur. Non tantum saepissime Christus *πέτρα* sed quandoque etiam alii apostoli *θεμέλιος*, *λίθος* necnon *ἀκρότης*, *πρωτότρονος*, *πρωτοκορυφαίος* vocantur. Sed tamen tum ex usu verborum tum ex contextu semper demonstrari potest, liturgiam byzantinam essentialem distinctionem inter fundamentum vel petram Ecclesiae qua Petrum vocat et *θεμέλιος* vel *λίθος* quibus apostoli apellantur instituere et Petrum *πέτρα τῆς Ἐκκλησίας* sensu catholico habere, quod clarissime Tondini in suo opere: *La primauté de s. Pierre prouvée par les titres, que lui donne l'Eglise Russe*, ostendit. Titula minus congrua quibus apostoli coronantur, explicari possunt tendentia communi theologiae ecclesiologicae byzantinae, qua totaliter nec liturgia immunis esse poterat.

Praesertim notatu est dignum, poëtas liturgicos hymnographos non obstante spiritu communi theologiae, tamen de Petro ut *πέτρα* sensu vaticano canere. S. VIII. et IX. quando eiusmodi expressiones in ore theologorum rarissime inveniuntur, apud hymnographos communes sunt. Hoc ita explicari potest, quod hymnographi magis e spiritu liturgiae quam scientiae theologiae ideologiam hauriebant, quo clare thesis: conceptus ecclesiologicus theologiae graeco-byzantinae jam ante schisma a traditione, quae in liturgiis semper purior servatur, deviasse, demonstratur.

Quaedam exempla ut afferam. Cito juxta editionem Pitra: *Hymnographie de l'Eglise Grecque*. Petrus a hymnographis vocatur: omnium basis (*κρηπίς*) fidelium (13) »Petra et basis Ecclesiae frangi nescia (*ἀρόγαγῆς*) (42) »apostolorum basis, petra christianae Ecclesiae« (68) »in petra quae solida est, in te Petro Christus . . . fundavit Ecclesiam (49) »solidissima Ecclesiae basis« (115) »vertex basisque apostolorum« (137).

Apud hymnographos non semel tam clare distinguitur inter munus s. Petri et Pauli, ut mirari liceat. Eo magis, quia

praeclara dignitas horum apostolorum multis jam prisca aetate, posteriori fere communiter, quandam ansam eos quodam modo aequiparandi vel officium confundendi praebebat. Hymnographi canunt: »Dedisti stabilitatem tuae Domine Ecclesiae in Petri soliditate (*στηρόδοτητα*) et Pauli scientia ac splendenti sapientia... Petre, ... tu fidei petra, eximie Paule, tu ecclesiarum doctor et lumen« (60) »Petrus fidei petra et Paulus in Christi Ecclesiae dicendi magister (64) »o Petre, tu petra et basis: tu quoque Paule, vas electionis« (44) »Petre, petra fidei; Paule orbis decus« (76) »Petrum fidei lapidem et Paulum verum magistrum« (89) »Tanquam solidissimum Christus te lapidem vocavit, Petre, et in te stabilivit Ecclesiam . . . ; te vero Paule vas dixit electionis ad ferendum suum ipsum nomen in conspectu gentium« (95).

Haec clara et sibi constantia documenta de Petro ut unico fundamento Ecclesiae, quae in traditione ecclesiologica ecclesiarum orientalium inveniuntur, bene nos docent, ubi fidem practicam et non speculationem theologiam apud theologos praevaluisse, ibi claram mentem Ecclesiae de Petro ut *πέτρα* Ecclesiae elucere.

## X. Ecclesiologia latina de petra Ecclesiae.

Traditio ecclesiologica praenicaena, quam in Origene, Cypriano et Tertulliano habemus, Matth. 16, 18 de Petro intellexit eumque vero sensu *πέτρα* fundamentum Ecclesiae credidit. Forsitan unus alterve textus Origenis non est tam clarus (13, 997), sed non desunt etiam textus Origenis clarissimi in luce quorum alii discernendi sunt (12, 329; 13, 188). Tota traditio scholae alexandrinae usque ad S. Cyrillum Matth 16, 18 de Petro explicavit eumque petram Ecclesiae docebat. S. Cyrillus primus hanc traditionem reliquit et in alteram viam ecclesiologiam alexandrinam direxit. Hoc ex una parte Dydimus (39, et S. Athanasius (Mai, L. X. pars. II. p. 821) ex altera ipse modus loquendi s. Cyrilli demonstrant. Quando de hac re Cyrillus disputat, magis dubitative loquitur, quae ambitum ecclesiologicum Cyrilli de hac re idem ac ipsum non credidisse, demonstrant.

Ad patres latinos quod attinet, omnes eorum s. Augustino excepto, ad fidem Matth. 16, 18 sensu accomodatitio, de quo lo-

cuti sumus, applicat. Hoc ex eo patet, quod ipsi et Petrum multoties petram Ecclesiae vocant, praesertim quando de Matth 16, 18 sermo fit. De Joanne Chrysostomo Marini clare hoc demonstravit op. c. p. 46 ss.) De patribus latinis petram fidem vocantibus omnino idem dicendum est. Omnes hi patres a theologia graeca inspirati erant et ab theologia, quae tantum sensu accomodatitio, super explicato, petram Matth. 16, 18 fidei applicat. S. Hilarius scribit: »Haec fides Ecclesiae fundamentum est: per hanc fidem infirmae adversus eam sunt portae inferorum. Haec fides regni coelestis habet claves. Haec fides, quae in terris solverit aut ligaverit, et ligata in coelis sunt et soluta« (P. L. X. 187) Sed Hilarius Matth. 16, 18—9 explicans omnia haec titula fere isdem verbis ad Perionam Petri refert »o in nuncupatione novi nominis felix Ecclesiae fundamentum dignaque aedificatione illius petra, quae inferorum leges dissolverit! O beatus coeli janitor, cuius arbitrio claves aeterni aditus trahuntur, cuius terrestre iudicium praeiudicata auctoritas sit in coelo.« (P. L. 9, 1010). Omnino idem de s. Ambrosio dicendum est: »Hic est ergo Petrus, qui respondit pro caeteris apostolis, immo prae caeteris; et i d e o fundamentum dicitur. Fides ergo est Ecclesiae fundamentum; non enim de carne Petri, sed de fide dictum est, quia portae mortis ei non praevalerunt: sed confessio vicit infernum.« (P. L. 16 862). In eodem ergo textu et Petra et fides fundamentum dicitur. Sed sensu litterali Matth 16, 18 unice personam Petri respicere, Ambrosius docet. »Eidem autem supra dicenti: Tu es Christus Filius Dei vivi, respondit: Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam et tibi dabo claves regni coelorum. Ergo cui propria auctoritate regnum dabat, huius fidem firmare non poterat: quae cum petram dicit, firmamentum Ecclesiae indicavit.« (P. L. 16, 653) Apud Ambrosium »petra Ecclesiae« ut synonymum cum Petro habetur (P. L. 14. 255) ideo ipse Ecclesiam sine Petro nullo modo dari docet »Ipse est Petrus cui dixit: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam Ubi ergo Petrus, ibi Ecclesia: ubi Ecclesia, ibi nulla mors, sed vita aeterna, Et i d e o adidit: Et portae inferi non praevalerunt ei: et tibi dabo claves regni coelorum. Beatus Petrus cui non inferorum porta praevaluit« (14, 1134) Nullus patrum tam clare ac Hieronymus de Petro ut unica petra Ec-

clesiae loquitur. »Sicut ipse lumen apostolis donavit ut lumen mundi appellarentur... ita et Simoni, qui credebat in petram Christum, Petri largitus est nomen. Ac secundum metaphoram petrae, recte dicitur ei: Aedificabo Ecclesiam meam super te« (26. 121-2). Secundum Is. 2, 2. omnes apostoli et prophetae sunt »fundamentum domus« sed »super unum montium Christus fundat Ecclesiam et loquitur ad eum: Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam.« (P. L. 24, 44). Ad papam Damasum scribit: »Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatudini tuae, id est cathedrae Petri, communione consocior. Super illam petram aedificatam Ecclesiam scio.« (P. L. 22, 355). Mens constans Hieronymi de Petro ut petra Ecclesiae sensu vaticano nunquam perturbata fuit. Textus Is. 2,2 ansam multis theologis graecis praebuit, ut verum sensum Matth. 16, 18 attenuarent. Hieronymus difficultatem clare perspexit optimeque catholice solvit. Forsitan Hieronymum in Oriente degentem illae novae tendentiae nec non explicationes Matth. 16, 18 non latebant ideoque suis claris et certis expressionibus contra illas reclamabat. Hieronymum nec s. Epiphanius nec Eusebius Caesarensis scripta fugiebant. Ibidem traditio et nova theoria primam pugnam inierant. Ex altera parte Hieronymus cum Epiphanius origenismum acriter impugnabat, dum Eusebius ipsi favebat.

Ab his patribus etiam Christus petra creditur. Sed haec doctrina nil aliud est quam vera expressio doctrinae catholicae de Christo et Petro ut petra Ecclesiae, quam jam s. IV. s. Astorius optime intellexit et explicavit.

Ecclesiologia patrum africanorum quendam specialem characterem habet, quem s. Cyprianus impressit. Ipsa considerat Petrum ut originem unitatis ecclesiasticae. »Ut unitatem manifestaret (Christus), unam cathedram constituit, et unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit.« (De unit. 4). Occasionem hujusmodi conceptionis ipsa adjuncta historica ecclesiae africanae praebuerunt »L'Afrique chretienne a contribué pour une part exceptionnelle á la formation de l'ecclesiologie. Ce privilege tient au fait que l'Afrique chretienne a été une terre de schismes. Elle était au temps de saint Cyprien déjà: un schisme a donné à l'evêque de Carthage l'occasion d'écrire le De unitate Ecclesiae. Elle

le fut plus profondément au IV. siècle, où le schisme donatiste, après avoir pris naissance à Carthage, s'étendit à toute la chrétienté africaine et put paraître un temps devenu une blessure inguérissable» (Batiffol, *Le catholicisme de Saint Augustin*<sup>2</sup>, p. 77).

Questio de unitate Ecclesiae principaliter mentem ecclesilogicam scriptorum africanorum occupabat. Sed haec unitas etiam sub duplici respectu consideratur »Saint Cyprien a été le doctrinaire de l'unité au sens où cette unité est constituée par la monarchie de l'évêque en chaque Église: saint Augustin est le doctrinaire de l'unité au sens où cette unité est celle de la Catholica, de l'Église repandue dans tout l'univers« (l. c.). Utraque haec consideratio ad thesim propriam demonstrandam ad Matth. 16, 18 provocat. »Dominus noster... episcopi honorem et ecclesiae suae rationem disponens in evangelio loquitur et dicit Petro: Ego tibi dico, quia tu es Petrus etc. Matth. 16, 18—9.« dicit Cyprianus (ep. 33). Eadem idea in libro De unitate Ecclesiae exponitur, sed non eo sensu ac a Cypriano Matth. 16, 18. ad primatum Petri ejusque successorum non respici, denegetur. Verbis Matth. 16, 18 firmitas ac auctoritas cujuscumque episcopi in sua ecclesia, ideo constituitur, quia ipsa primario procedit a »loco Petri« i. e. Roma, qua verbis Matth. 16, 18—9 primatum in totam ecclesiam obtinet. Hoc clare ex illa s. d. longiore tamen autentica (Batiffol, *L'église*, p. 440—447) recensione »De unitate Ecclesiae« apparet. †Super illum unum aedificat ecclesiam suam et illi pascebas mandat oves suas... tamen ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituit, et unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit... exordium ab unitate profiscitur et primatus Petro datur, ut una ecclesia Christi et cathedra una monstretur... Qui ecclesiae renititur et resistit, qui cathedram Petri super quem fundata est ecclesia deserit, in ecclesia se esse confidit?« (De unitate 4). Cyprianus ecclesiam romanam »Petri cathedram atque ecclesiam principalem unde unitas sacerdotalis exorta est« (ep. 59) »matricem et radicem ecclesiae catholicae« (ep. 48) vocat. Secundum conceptionem ecclesilogicam s. Cypriani »cathedra Petri« est »exordium« a quo tota unitas ecclesiae catholicae, sive ipsa ad singulas ecclesias sive ad universalem ecclesiam refertur, procedit eamque compaginat.

Hanc opinionem alii africani prosequuntur magis tamen momentum verae jurisdictionis »cathedrae Petri« in ecclesiam catholicam exhibentes. S. Optatus donatistas bonae fidei suadet, ne ob peccata ad unitatem Ecclesiae redire se abstineant, quia et »Petrus (peccator) forma unitatis retinendae vel faciendae descripta recitatur«. (De schismate donatistarum, 7, 2) Contra donatistas catholicos, cum dotes cathedrae i. e. successionem non interruptam episcoporum in sede carthaginiensi, in vera ecclesia esse denegantes Optatus, catholicos dotes cathedrae possidere, i. e. unionem cum cathedra Petri, ex qua unitas Ecclesiae procedit et roboratur, arguit. »Igitur negare non potes scire te in urbe Roma Petro primo cathedram episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium apostolorum caput Petrus... in qua una cathedra unitas ab omnibus servaretur, ne caeteri apostoli singulas sibi quisque defenderent; ut jam schismaticus et peccator esset qui contra singularem cathedram alteram collocaret« (b. 2, 3) (Cf. Batiffol *Le catholicisme de Saint Augustin*<sup>2</sup> p. 100—5). S. Patianus, etsi Hispanus, tamen ab ecclesiologia africana inspiratus fuit, cum scribat: »Ipso referente Matthaeo, paulo superius ad Petrum locutus est Dominus; ad unum, ideo ut unitatem fundaret ex uno; mox id ipsum in commune praecipiens, qualiter tamen ad Petrum incipit: Et ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, et super istam petram aedificabo Ecclesiam meam« (P. L. 13, 1071).

Sanctus Augustinus hanc specialem ecclesiologiam africanam magis evolvit et perfecit. »Gestat enim Petrus plerumque Ecclesiae personam« (P. L. 38, 478). »Petrus Ecclesiae figuram portans« (P. L. 38, 480). »Petrum vero apostolorum Ecclesiae unicae typum« (P. L. 38, 479) »Petrus... in quo figurabatur Ecclesia« (P. L. 38, 481) »Totius Ecclesiae meruit gestare personam« (P. L. 38, 802) »in quo uno format Ecclesiam« (P. L. 38, 755) »In ipso Petro unitatem commendavit« (P. L. 38, 287) Augustinus opinionem Cypriani et Optati de cathedra Petri sequitur »Si enim ordo episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius et vere salubriter ab ipso Petro numeramus cui totius Ecclesiae figuram gerenti Dominus ait: Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam et portae inferorum non vincunt eam« (P. L. 33, 196) qui »ipsa est petra, quam non vincunt superbae inferorum portae« (P. L. 43, 30) (Cf. Batiffol, op. c. 192—209).



Augustinus non semel Christum »petram Ecclesiae« vocat eique Matth. 16, 18 applicat. »Non enim a Petro petra, sed Petrus a petra, sicut non Christus a christiano, sed christianus a Christo vocatur... Super hanc ergo, inquit, petram, quam confessus es aedificabo Ecclesiam meam. Petra enim erat Christus, super quod fundamentum etiam ipse aedificatus est Petrus« (P. L. 35, 1973; Cf. 37, 1353; 38, 479; 798; 1148; 1258; 1348-9 etc.) Ejusmodi tamen explicationes Augustini a quadam speciali conceptione ecclesiologica, diversa ab ea aliorum Latinorum, non procedunt, sed a quodam errore gramatico, quo scietia philologica Augustini laborabat. Hoc Augustinus ipse profitetur: »In quodam loco dixi de Apostolo Petro quod in illo tamquam in petra fundata sit Ecclesia; qui sensus etiam cantatur ore multorum in versibus beatissimi Ambrosii, ubi de gallo gallineo ait: Hoc ipsa petra Ecclesiae — canente, culpam diluit Sed scio me postea saepissime sic exposuisse quod a Domino dictum est Tu es Petrus etc; ut super hunc intelligetur, quem confessus est Petrus... Non enim dictum est illi: Tu es Petra, sed Tu es Petrus, petra autem erat Christus... Harum autem duarum sententiarum quae sit probabilior eligat lector« (P. L. 32, 618). Augustinus communem opinionem latinam Matth. 16, 18 de Petro intelligere non ignorat. Tamen ob rationes philologicas ipse de hoc dubitaret, quin tamen doctrinam communem latinam de Petro ut petra Ecclesiae denegaret. »Cette hesitation, d'Augustin fait tort a sa philologie: il n'a pas soupçonné le jeu de mot arameen qui donne le sens authentique de la parole du Christ: l'apotre est Kepha et sur ce Kepha sera batie l'Eglise. Augustin fait de Petrus un sorte d'adjectif tiré du substantif petra: la pierre est pour lui la chose qui importe. La signification de cette pierre est suggerée à Augustin (bien arbitrairement) par le texte de Saint Paul, Petra autem erat Christus (I. Cor. X. 4). Cette interpretation s'accréditera sous l'autorité d'Augustin. De meme, l'interpretation qui voit dans petra la foi de Pierre: Sur cette foi qui est la tienne je batirai mon Eglise, interpretation qui peut se ramener à la precedente, la foi de Pierre, l'object de la fois de Pierre etant le Christ. Mai l'interpretation d'Ambroise etait la seule directe, la seule ancienne: Augustin ne l'a jamais rejetée, defendue qu'elle etait en Afrique par l'autorité de saint Cyprien.

M. Specht suppose qu'Augustin a craint de faire le jeu des Donatistes en identifiant Petrus et petra... Augustin en effet, n'a pas pour autant renoncé à faire valoir contre les donatistes l'argument de la cathedra Petri, d'une part, et l'identification de Petrus et petra, d'autre part. Il semble bien d'ailleurs que l'identification de Christus et de petra, loin d'être une inspiration de controverse antidonatiste, soit plutôt une application comme mécanique du Petra autem erat Christus de saint Paul (Batiffol, Saint Augustin, Pelage et le Siège Apostolique, Revue biblique, 1918, p. 35—6).

Apud ecclesiologiam africanam Petrus, Cathedra Petri ut symbolum, typus unitatis Ecclesiae catholicae exhibentur, sed minime eo sensu ac Cathedra Petri jurisdictione in totam Ecclesiam destitueretur, ut nonnulli moderni propugnant (Koch, Cyprian und. der römische Primat, Leipzig, 1910).

Cathedra Petri est symbolum reale, vivum, quo vita Ecclesiae ejusque unitas vivificetur necnon confirmetur. »Qui cathedram Petri super quem fundata est ecclesia deserit, in ecclesia se esse confidit?« interrogat Cyprianus. Augustinus vero: »Jam enim de hac causa duo concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam; inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est; utinam aliquando finiatur error« (P. L. 38, 754) exclamat. (Cf. Batiffol, op. c. p. 402 ss.).

In eccesiologia africana »Cathedra Petri« eo munere, quo apud alios Latinos et asseclas traditionis »Petra Ecclesiae« fungitur. Ideoque discrimen inter Africanos et alios Latinos est magis psychologicum in quantum Africani, ob diversa schismata eorum ecclesiam lacerantia, potius ad unitatem socialem Ecclesiae mentem applicabant et Cathedram Petri ut centrum et cor organismi Ecclesiae catholicae habebant et considerabant.

Geiselmann contra authentiam Matth. 16, 18 denegantes scribit: »Das Bild Exegese von Matth. 16, 13 ss. in der griechischen Theologie ist ein sehr buntfarbiges... Ihr ausgesprochen christologisches Interesse sah in Matth, 16, 13—9 vor allem die christologische Seite. Sie erklären die Primatstelle vielfach im Lichte von 1. Kor. 10, 4: der Fels aber war Christus... Das zeigt uns auch das Schicksal der Matthäusstelle in der abendländischen Theologie des Altertums. Bei den von der

griechischen Theologie inspirierten Vätern kehren all die Gedanken der östlichen Gottesgelehrtheit wieder. Auch ihnen ist der Glaube des Petrus der Fels der Kirche, so für Hilarius, Augustin, Ambrosius Johannes Cassian. Auch sie sehen in Christus den Felsen, auf den die Kirche gegründet sei, bezw. in den Aposteln insgesamt« (Der petrinische Primat, p. 14—15). A Geiselman ordo inverti videtur. Ecclesiologia latina orthodoxa ab incunabilis usque adhuc in Matth. 16, 18 personam Petri videt eamque ut fundamentum Ecclesiae habet. Testimonia patrum latinorum a Geiselman allata Matth. 16, 18 non sensu litterali, sed consequenti, explicant. Nec S. Augustinus in contrarium afferri potest. Quo sensu ille intelligi possit, sermo fuit. Idem de ecclesiologiae theologiae extremi Orientis dici potest. Ecclesiologia graeca usque ad concilium nicaenum a latina non differt. Hoc tempore a traditione recedere coepit, eoque sensu, quem Geiselman ecclesiologiae graecae et latinae in genere attribuit.

## XI. Influxus pugnae iconologicae in primatologiam byzantinam.

Persecutio iconomachica occasionem dedisse videtur, ut in mente quorundam Byzantinorum rimiscentiae sententiae traditionalis reviviscerent. Haeresis orthodoxiam crudelissime persequabatur, quam strenue unica Sedes Romana defendebat. Nunc fautores novitatis clare intueri poterant, quam arma eorum sententiae contra vehementem haeresim labilia sint. Omnia alia fundamenta Ecclesiae, excepto S. Petro, labefactata sunt Major enim numerus episcoporum haeresi correptus fuit, patriarchae vero plus minusve indeterminate stabant, et tamen Ecclesia non est destructa! Hoc exemplum clarissime demonstrabat labilitatem recentis et firmitatem antiquae opinionis.

1. Hoc clare apparet apud Theodorum Studitam. Sicut apud Theodorum in describenda relatione reciproca apostolorum Petrus nunquam ut unicum fundamentum exhibetur, ita etiam loquendo de ejus successoribus haec idea ordinari apud Theodorum non invenitur. Sedes romana prima sedes est; cuius episcopus caput omnium ecclesiarum est; ipsius curae tota Ecclesia data est; ipse est centrum necessarium uni-

tatis ecclesiasticae; est fons infallibilis et portus securus Ecclesiae; habet supremam auctoritatem in concilio; Christus Deus plenam et supremam auctoritatem in Ecclesia ipsi tribuit.

Haec omnia innumeraque alia exempla nullibi citant vel alludunt ad Matth. 16, 18. Sed dum Theodorus relate ad apostolos constantissime recenti opinioni adhaeret, e contra in applicatione ejus ad Sedem romanam sub psychologico impetu adjunctorum Theodorus quandoque vacillat. Ita papam Paschalem vocat »petram fidei super quam aedificata est catholica Ecclesia« (99, 1152). Sedes romana »suprema est Ecclesiarum Dei, in qua Petrus sedes primus tenuit, ad quem Dominus dixit: Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam et portae inferi non praevallebunt adversus eam« (99, 1332) »immobilis fidei petra« (Amray, 55—6). In epistola sua ad quandam synodum iconomachicam ita clare et expedite sententiae traditionali adhaeret, ut dicat: »Secure supra sedem illam consistimus, de qua Christus ait: Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam« (Ep. II, 1, 1117).

Haec epistola ad synodum iconomachicam, que concilium VII. generale omnesque illud appellantes damnavit, missa est. In hujusmodi conditionibus theoria nova in maximis angustiis versatur. Inutile jam est ad auctoritatem fundamentorum quae concrete per concilium manifestatur, provocare, cum alia synodus (haeretica) a Theodoro impugnata, a eque multa fundamenta representet. Rebus ita sese habentibus, quomodo sciri possit, ubinam coetus legitimus sit, eo magis, quod nec Theodorus concilium II. nicaenum oecumenicum agnovisset (Guberina, Sv. Teodor Studita i II. nicejski sabor, Bog. Smotra, 1928 n. 4. 465 ss.). In hoc rerum statu connaturale est, ut quam maxime una auctoritas, monarcha unus extollatur, eo magis, quod Theodorus probabilissime a monacho Methodio, quem ipse statim ac iconoclasmus renatus sit, Romam miserat (Mai. ep. 193) certior factus fuisset a papa Romae iconoclasmum rejectum fuisse.

Omnia alia documenta theodoriana allata controversiam iconologicam respiciunt, et bene illustrent influxum, quem in primatologia Theodori haec controversia habuit.

Amicus Theodori, s. Nicephorus patriarcha semel dixit Petrum *τῆς ἐκκλησίας κρητὶς καὶ τὸ στήριγμα* esse (1100, 576), sed Ecclesia »Fundata est supra firmam petram, quae est Christus« (100, 621). Petro »claves« regni coelorum traditae fuerunt, qui fidei nostrae fundamentum et fulcrum est« (621). Dignum est notatu in hoc textu *πέτρα* Math. 16, 18, Christo applicari, Petrum vero non *πέτρα* Ecclesiae, sed *ἐδραίωμα καὶ στήριγμα* fidei esse.

S. Methodius († 847) patriarcha ita Petrum loquitur: »Dominator, Domine Deus noster, qui regni tui claves Petro apostolorum tuorum coryphaeo credidisti, sanctamque tuam Ecclesiam super eum aedificasti, et ei per gratiam tuam potestatem ligandi, atque solvendi super terram contulisti, indignos nos Te nunc invocantes exaudi.« (100, 1309).

Nicaetas David Paphlago »super Petrum Christum fundasse Ecclesiam suam (105, 30) dicit. Alia vice de Petro et Paulo dicit: »Petrus Christi fidei origo, Paulus caritatis perfectio. Petrus immobilis Ecclesiae petra, Paulus illius tute certaue destinatione jactum fundamentum« (105, 37). Hic Nicaetas sententiae de Petro ut unico fundamento, super quod etiam Paulus aedificatur, omnino adhaeret. Alio vero loco ejusdem homiliae legitur: »Velut enim duo lucidissimi ac blandissimi Dominici corporis prostatis (Petrus et Paulus) oculi, quibus totum ejus corpus illustretur; per quos Dominus extantes toto orbe Ecclesias inspectans aedificat perfecitque« (105, 48) De apostolorum relatione mutua affirmat: »Alterum alteri praeferrri non licet . . . Postquam vero omnes pariter velut perfecti arietes. Principis apostolorum ovibus dati duces juxta divinum oraculum Spiritum Sanctum induerat . . . Tu vero omni mihi veneratione prosequende Andraea . . . altero post petram petra, **post Christum statim firmum Ecclesiae fundamentum**« (*ἡ μετὰ τὸν Χριστὸν εὐθὺς ἀρραγῆς τῆς Ἐκκλησίας κρητὶς*) (105, 64.), quia »hos primos (apostolos) velut lapides electos, pretiosos prolatos angularis ille lapis in seipso aedificans . . . in eis totum deinceps sacrum discipulorum chorum superaedificat.« (105, 61).

2. Praeter momentum iconologicum in hac retrogressionem ecclesiologiae byzantinae ad semitas traditionis etiam directus influxus theologiae romanae concurrat. Polemistae iconophili

saepissime Romam adibant ibique degebant. Principes iconophilorum monachi erant, qui ob persecutionem Romam confluebant ibique doctrinam catholicam discebant. (D v o r n i k, De Sancto Cyrillo et Methodio in luce historiae byzantinae, Acta V. conventus Velehradensis p. 152—3; Jugie, La vie et les oeuvres du moine Theognoste, p. 6; Pargoire, op. c. p. 214).

In documentis romanis hujus temporis specialis cura romanorum pontificum apparet, ut primatum suum argumento ex Math. 16, 18, probent. (Mansi, 16, 162 ss. 27—8).

Cum vero principales adversarii imperatorum iconomachorum necnon Photii monachi fuissent, qui strenue defendebant primatum romanum, nil miri si etiam magnum influxum specialis ideologiae primatologicae romanae — quae preprimis suum primatum ex Math. 16, 18 eruebat — subirent. In quodam articulo (Bog. smotra an. XIII. (1925). n. 4. 425—39) demonstravi apostolum Slavorum hunc influxum subiisse in doctrina pentarhica, quam Methodius in celebri canone veteroslavico a se exarato r o m a n a m, non byzantinam, docet.

3. Sed bene notandum est hanc retrogressionem nec plene radicatum nec maturatam in mente ecclesiologica byzantina fuisse, sed videntur, fuisse potius quaedam subconsciae et confusae reminiscentiae ab exterioribus adjunctis causatae. Haec sat clare apparent ex verbis allatis S. Nicephori et Nicaete, sed adhuc magis ex modo agendi et docendi S. Ignatii et Photii elucent.

## XII. Tendentiae recentis theoriae exemplis illustrantur.

(Pauca elementa antiquae theoriae, quae adhuc in mente byzantina remanserunt non semel in practica applicatione omnino evanescent. Jam prisca aetate de hoc exemplum habemus apud S. Basilium, qui semel exhibet Petrum ut »Ecclesiae aedificationem in se recipientem« (29, 580), alioquin ipsi magis placet eum »omnibus discipulis praelatum . . . cui claves regni coelorum concreditaе sunt« (31, 672 vel »pastorem cum Christo Ecclesiae« (31, 1409a), vocare.

Spiritus novae theoriae apud Basilium non revelatur tam clare in principiis, quam in practica applicatione relate ad diversas sedes episcopales. Certum est, S. Basilium quoad sub-

stantiam, cognovisse primatum conceptionis romanae, sed apud eum quaedam leguntur, quae nos bene de magno influxu novarum opinionum edocere possunt. In quaestione schismatis antiochensis Meletio a papa reprobato consentit. Unionem cum Meletio variis ex rationibus habendam esse, putat, inter quas et haec adducitur, quod ipse »u n i v e r s o ut ita dicam, corpori Ecclesiae praesit« (Ep. 67, v. 32) De Ecclesia antiochena dicit, nihil habere »orbis terrarum ecclesias, quod praefendum sit Antiochiae« (ep. 66, n. 2. v. 32).

Ideoque quam plurimum curandum est, ut schisma antiochennum cesset, quia »si hanc ecclesiam contingeret ad concordiam redire, nihil impediret, quominus velut caput corroboratum universo corpori sanitatem suppeditet« (Ep. 66, n. 2. v. 32).

In epistola ad S. Ambrosium episcopus Caesariensis dicit, Ambrosium Dominum ». . . ad cathedram apostolorum transulisse«. Laudat hunc sanctum, quod rejectis deliciis saeculi »comissa gubernacula suscepisset magnae et ob fidem in Deum celeberrimae navis, Christi Ecclesiae« (ep. 197, 1.).

A. S. Basilio ergo Ecclesia antiochena universo corpori Ecclesiae praeesse, omnibus ecclesiis illa praefenda, caput universi corporis (Ecclesiae), dicitur; episcopus mediolanensis episcopus Ecclesiae Christi, ejus sedes *καθέδρα τῶν ἀποστόλων* vocatur. Quibus si dicta factaque in quaestione schismatis antiocheni inter S. Basilium et papam Damasum addimus, nonne claram imaginem de incertitudine mentis ecclesiologicae sancti doctoris nobis repraesentare possimus? Certe omnia verba ejus non sunt stricte sumenda. Vivens sub influxu opinionis, cui placebat apostolos juxtaponere, non vero superponere verae petrae Ecclesiae, facillime quaedam exaggerata exprimere poterat, quae nec sententiae, cujus assecla erat, nec propriae plane conveniebant. Sed tamen dolendum est, quod ipse his periculo non carentibus terminis usus fuisset, quia posteriori aetati, quae eum maximi faciebat et ad ejus verba quasi juraret, ansam praebere poterant, ut sive a veritate recederet sive suas schismaticas actiones aliquo modo justificaret. Et revera influxus, sive directi sive indirecti, harum expressionum etiam apud auctores plene catholice sentientes inveniuntur. (Cf. Batiffol, L'ecclésiologie de Saint Basile,



Ec. d'Orient, 1922, p. 9 ss.; Grumel, Saint Basile et le Siege Apostolique, Ibid. 280 ss.).

Patriarcha S. Tarasius agnovit primatum Romae, a cuius episcopo petit, ut contra iconomachos concilium generale convocet »utpote primus sacerdos in sede S. Petri praesidens« (Mansi 12, 985). Sed patriarcha sibi non semper constat, quia ipse alia occasione praesidem II. concilii Nicaeni non papam sed Christum, quem patres concilii ut talem elegerunt, vocat: papa Hadrianus est tantum »comminister« Tarasii, qui (papa) »ut oculus (non vero caput!) totum corpus ad viam veritatis conduxit« (Mansi, 13, 459 d).

Nicephorus patriarcha una vice dicit sine papa nec ullum dogma nec concilium generale haberi posse (100, 598), alia vero audet ad papam Leonem III. haec scribere: »... unde nos quoque qui novae Romae nomen sortiti sumus, tanquam super uno eodem fidei fundamento apostolorum nimirum et prophetarum ... Christo interim et Deo ... pro angulari lapide et fundamento substrato aedificati quod quidem ad fidei integritatem attinet, veteribus Romanis nequaquam cedimus. Nam in sanctis Dei Ecclesiis non est prioris aut posterioris ratio ... (100, 182). Postea Nicephorus dicit Petrum *τῆς Ἐκκλησίας κρηπίς καὶ τὸ στηρίγμα* esse, sed similes phrases, ut diximus, sunt merae reminiscentiae, practica vero applicatio ecclesiologiae nicephorianae non dependet ab hac phrasi, sed a quadam alia, quae Christum Petram Ecclesiae considerat.

Chronographus Theophanes describendo historiam singulorum conciliorum oecumenicorum ita permutat ordinem praeminentiae diversorum patriarcharum, ut rite concludi possit, eum nec veram historiam nec rectam theologiam exponere. Dum in concilio III. IV. et VII. primatus romanus apparet, in I. vero omnes patriarchae aequaliter praesident et legati romani III. loco numerantur (an. 5816); in II. concilio vero quattuor patriarchae orientales praesident, romanus nec praesens est et tamen concilium a Theophane oecumenicum reputatur! In concilio III. omnes patriarchae ut pares praesident non excepto Nestorio haeretico! immo S. Cyrillus ut patriarcha alexandrinus post Nestorium ponitur, ut legato vero s. Coele-

stini ultimus locus datur! (an. 5925) Theophanes persuasum habet concilium V. revera oecumenicum fuisse, quamvis ipse tradat, papam Vigilium, patribus concilii exigentibus, ab imperatore a sessionibus synodi ammotum fuisse! (an. 6045).

Haec omnia a viris cum Sede Romana unitis et ante natum Photium dicta sunt!!

### **XIII. De transitu theoriae recentis ab orthodoxa ad eterodoxam.**

Ignatius successit in throno patriarchali S. Methodio, qui definitive de victa et deleta haeresi iconoclastica triumphavit. »Quand Methode mourut, le 14 juin 847, rien plus ne restait de l'iconoclasme, sauf un surcroit d'amour pour les images et une exageration de culte à leur endroit« (Pargoire, L'église byzantine<sup>2</sup> p. 271). Sed haec victoria iconoclasmii quendam specialem statum psychologikum apud Byzantinos creavit, qui multum attribuit, ut theoria recens in opinionem schismaticam induceretur. Hunc statum psychologikum optime Soloviev delineavit. »Mais le septième concile oecumenique (en 787), qui a achevé cette oeuvre (damnatio et victoria super iconoclasmum), avait été reuni sous les auspices du pape Adrien I et avait accepté comme norme de ses decisions une epître dogmatique de ce pontife. C'était encore un triumphe de la papauté, se ne pouvait donc pas être »le triumphe de l'Orthodoxie« le dernier fut remis a un demi-siecle quand, après une réaction iconoclaste comparativement faible (celle de la dynastie armenienne), le parti des orthodoxes anticatholiques reussi enfin, en 842, a vaincre sans le secours du pape les derniers restes de l'heresie imperiale et á englober avec toutes les autres dans un anatheme solennel. En effect, l'orthodoxie byzantine pouvait triumphe en 842: sa lumiere et sa glorie, le grand Photius, apparaissait deja a la cour de la pieuse imperatrice Theodora . . . pour passer bientôt au trone des patriarches oecumeniques.

Le schisme inauguré par Photius (867) et consommé par Michel Cerullaire (1054) était intimement lié au »triumphe de l'orthodoxie« et realisait complètement l'ideal revé depuis le IV. siecle par le parti des orthodoxes anticatholiques. Le vrai dogme definitivement établi, toutes les heresies condam-

nés sans retour et le pape devenu inutile, il ne restait qu'à couronner l'oeuvre en se separant formellement de Rome» (Op. c. XLV).

Soloviev tantum verba Photii, in epistola ad patriarchas orientales missa, quos ad concilium oecumenicum ad papam condemnandum invitat, explicat. »Istis (haeticis) de medio sublatis, ac silentio et oblivioni traditis, praeclara et profunda spes bonis subnutrita affulgebat, futurum ut nulli deinceps novarum impietatum existerint adinventores, cum in omnibus, quorum sumpserat experimentum diabolus, consilia ejus cessissent in contrarium. Nec illorum dogmatum, quae jam synodica condemnatione censuram meruerant, aliquos rebantur hyperaspietas prodituros aut propugnatores, quos nimirum exitus, et poena auctorum, et qui deinceps in eorum imitationem, ducti exemplo, erant successuri excuderant. Atque hisce quidam cogitationibus piorum ratiocinio acquiescebant imprimis autem apud regiam urbem in qua per Dei cooperationem multa praeter spem praeclara geruntur; multae linguae vetustam conspuentes illam foeditatem, communem omnium fabricatorem et creatorem, nobiscum hymnis concelebrare edocti sunt. Ita veluti ab excelso quodam et eminentiori loco, fontes fidei orthodoxae regia urbs emittit, nec non purissimos pietatis latices in cunctos mundi terminos decurrentes, qui non aliter quam rivi solent, dogmatibus irigant hominum ibi degentium animas, quae a longo temporis tractu, aestu et conflagratione vel impietatis, vel spontanei cultus, exaruerant, atque ita in solitudines et infructuosum solum sterileverant; qui tamen imbribus doctrinae sanae susceptis, Christi coloniam cultura laetificatam, fructibus adornant» (102. 722).

Apud S. Ignatium, primum patriarcham post »triomphe de l'orthodoxie« jam clare apparet ille transitus theoriae recentis a catholicismo in schisma. Hunc transitum nimis adjuvabat ille status psychologicus animi byzantini, de quo Soloviev loquitur. Ignatius est pons illius transitus, post ipsum veniet Photius, qui hunc pontem transibit et citra pontem prima fundamenta directe antiromana theologiae ecclesiologiae jacet.

a) Quid s. Ignatius de petra Ecclesiae sensit?

Ignatius theologus non fuit nec ullum opus theologicum reliquit. Ejus primatologia unice ex modo agendi cum Sede Romano dignosci potest. Sed hic modus est sat diversus et complexus.

Primis annis sui pontificatus Ignatius quaerelam habuit cum Gregorio Asbesta, vescovo syracusano, Ex historia hujus controversiae apparet, Ignatium non curasse, ut decreta pontificia fideliter observaret. Ignatius Gregorium excommunicavit et excommunicatum habuit etiam post sententiam papae Benedicti III., qui Asbestam tantum suspendit. Adversarii hac de causa Ignatium accusant de inoboedientia erga Sedem romanam. Ex verbis papae Hadriani II. videtur etiam Sancta Sedes de hoc Ignatium reprehendisse. »Accusationem texuerunt aemuli tui, opinantes videlicet, tamquam in contemptum reverendae mentionis papae Benedicti erectus in contumeliam illius, nec epistolam ejus suscipere, decti Dioscuri more, consenseris« (Mansi, 16, 52) Ignatius revera Benedicto III. exigente documenta de hac controversia Romam miserat. Idem fecit etiam Gregorius Asbesta. Sed »avant qui le pape eut le temps de se prononcer, il mourait et Ignace se voyait beusquement chassé de son throne« (Janin, Ignace, Dictionnaire de theologie catholique, t. VII. 715).

In hac controversia prima fasis ecclesiologiae ignatianae manifestatur. Secunda a depositione per Michaelem usque ad restitutionem per Basilium.

In hac periodo Ignatius magis suam mentem catholicam revelat. Anno 858. depositus erat. Duobus annis postea Photius intronisticam ad papam Nicolaum I. misit Hic legatos Byzantium, ut rem investigarent, misit. Anno 861. Photius synodum habuit, quae legatis approbantibus Ignatium condemnavit Ignatius nunc tandem, ab omnibus relictus Romam sese convertit. In epistola, libellus Ignatii dicta, longe lateque historia controversiae necnon dolorum persecutionumque Ignatii ejusque sociorum narrantur. Papa »sanctissimus dominus noster et beatissimus praeses, cunctarum sedium patriarcha, sancti Petri principis apostolorum successor« vocatur (P. G. 105, 856) Etsi in hac epistola primatus romanus confitetur, tamen illae expressiones clarae et fortes, quibus plenitudo jurisdictionis

romanae manifestaretur, desunt. Quilibet textus s. Scripturae pro primatu Petri deest. Ignatius ejusque socii epistolam subscribentes sat imbuti erant theoriis byzantinis nec non quadam diffidentia erga justitiam Sedis Apostolicae Nonne ejus legati Photio sese adjunxerint et cooperati sint nec non approbaverint omnes injurias contra Ignatium?

Tertia fasis ecclesiologiae ignatianae tempore concilii VII. oecumenici habetur. Nunc Ignatius doctrinam de Petro ut petra Ecclesiae profitetur. Nil miri: Ignatius propriis oculis videt, omnes et omnia coram Photio genuflexisse ejusque usurpationem agnovisse, excepto solo successore s. Petri. Haec ut in memoriam doctrinam ut unica et inexpugnabili petra Ecclesiae revocent, sufficiunt. Statim post restitutionem a Basilio factam Ignatius ad papam epistolam misit, in qua et haec leguntur: »Eorum vulnerum atque livorum qui in membris hominis consistunt multos medicos protulit ars; hanc quidem passionem alio accipiente et alteram altero et per experientiam amputante et medente; eorum vero quae in membris sunt Christi et Dei Salvatoris, omnium nostrum capitis et sponsae catholicae et apostolicae ecclesiae unum et singularem praecellentem atque catholicissimum medicum ipse princeps summus et fortissimus sermo et ordinator et curator et solus ex toto magister Deus omnium produxit, videlicet tuam fraternam sanctitatem et paternam almitatem: propter quae dixit Petro magno et summo apostolorum: Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praevallebunt adversus eam. Et iterum: Tibi dabo etc. Tales enim beatas voces non secundum quamdam utique fortem apostolorum principi solum circumscripsit et definivit, sed per eum ad omnes qui post illum secundum ipsum efficiendi erant summi pastores et divinissimi sacrique pontifices senioris Romae transmisit... Et quemadmodum quis peritus belli et optimus praetor, sanctissime et amantissime frater noster, omnibus potentior et omnia vincentem veritatem, tamquam quaedam valde fortia et inexpugnabilia proponens arma, hujus aemulos dejecisti, et cum Christo et per Christum mundum vicisti, et eum qui divina furatus est et dispoliavit aliena et per fenestram in atrium ovium more latronum intravit et praedatus est animas multorum.« (Mansi, 16, 47—8).

Ex hoc tam pretioso textu clare apparet, adiuncta historica illius temporis in evolutionem mentis ecclesiologicae ignatianae praepressis influxisse. Dum in prima epistola, ratione modi agendi legatorum, stylus est sat frigidus nihilque specialis de primatu continens, tum e contra in hac de papa ut »uno tantum ac solo selecto ac universalissimo medico« loquitur. Haec ex Matth. 16, 18—19 demonstrat. In ulteriori textu Ignatius narrat, quomodo romani pontifices decursu temporis contra haereses pugnaverint et nunc temporis »quaedam valde fortia et inexpugnabilia proponunt arma« Photium vicerit et »a communi ecclesiae resecauerit corpore.« Haec controversia nec non victoria successoris s. Petri super Photium ejusque socios stylum et ideologiam hujus epistolae inspiravit. Et tamen in hac epistola nec s. Petrus nec ejus successor petra vel fundamentum vocantur. Hoc silentium sat characteristicum est!

Quarta et ultima fasis ad controversiam Ignatii cum Sede Apostolica ob ecclesiam bulgaricam pertinet. Adjutorio praecipuo Sedis Apostolicae in thronum patriarchalem denuo evectus, statim oblitus est »unum tantum ac universalissimum medicum« successorem s. Petri esse, sed cum ipso ut par cum pari tractavit. »En 874 ou 875, le pape Jean VIII. le menaçait de l'excommunier s' il perseverait dans son attitude vis-a-vis de cette Eglise. Sur le conseil des Byzantins, le clergé grec envoyé en Bulgarie avait fait expulser les missionnaires latins qui s'y trouvaient. Ignace justifiait cette mesure en écrivant que Rome avait de son côté interdit toute fonction aux prêtres grecs que ses envoyés avaient rencontrés en Bulgarie a quoi Hadrien II. répliqua justement que ces clercs avaient été ordonnés par Photius, donc invalablement et qu' il avait fallu tenir a leur égard la même conduite en Bulgarie que dans l' empire byzantin. Mansi t. XVI. col. 143. Ignace fit la sourde oreille malgré une lettre assez severe de Jean VIII. Celui-ci lui écrivait encor le 16 avril 878 pour lui rappeler le double avertissement qu'il lui avait donné déjà de ne pas étendre, au mépris des canons, les droits du siege de Constantinople, qu'il n'avait recouvré que grace a l'autorité de Rome. »Chacun sait, disait il que les pays des Bulgares fait partie du patriarcat

de Rome« Ignace l' à oublié, ainsi qu'il à oublié tous les bienfaits du siège apostolique, envert lequel il s'est montré ingrat et dont il a usurpé le territoire. Le pape, lui ayant déjà adressé deux exhortations, aurait dû rompre avec lui; il veut toutefois user de condescendance et l'avertit une troisième fois. Ignace devra envoyer en Bulgarie des mandataires pour ramener tous les clercs grecs établis dans ce pays. S'il ne se conforme pas à cette ordre dans les trente jours qui suivront la réception de la lettre pontificale, il sera exclu de la communion eucharistique, jusqu'à ce, qu'il ait consenti à obéir. S'il s'obstine, il sera déposé du patriarcat, qu'il ne possède que grâce à bienveillance de Rome. Mansi t. XVI. col. 67 Heureusement pour lui, Ignace était déjà mort depuis des longs mois lorsque les légats pontificaux arrivèrent à Constantinople avec cette lettre comminatoire.» (Janin l. c. p. 720—1).

Ecclesiologia ergo s. Ignatii inter catholicismum et byzantinismum vacillat. Ab unitate catholica nec dictis nec factis unquam se segregavit, sed hanc unitatem quandoque plene catholico quandoque plene byzantino modo concepit. Hic modus byzantinus unitatem catholicam concipiendi nondum clare determinatus est. Successor Ignatii eum determinabit et posteris in hereditatem relinquet.

#### b) Doctrina Photii de petra Ecclesiae.

Photius in doctrina de primatu Ecclesiae diversa protulit scripsitque. Si omnia haec inter se conferantur, apparet Photium quasdam expressiones adhibuisse, quae semper non possunt eo obvio sensu, quem leges philologicae exigunt, intelligi. Photius Petrum vocat »coryphaeum« apostolorum (101, 308, 309, 324; 102, 686), »discipulorum verticem« (102, 661), qui »orbis praefecturam suscepturus erat« (101, 608), cui Dominus comisit claves coelestium portarum et per eas introitum« (102, 661), Petrus juxta Photium »petra fundamentalis Ecclesiae constitutus fuerit« »in ipso fundamenta Ecclesiae consistunt (102, 909).

Utrum Photius revera sensu catholico primatum Petri cognoverit, difficile dictu est. Constat tamen Petrum a Photio »petram Ecclesiae« sensu catholico non agnatum fuisse. Photius affirmat verbis Matth. 16, 18—9 Christum Petro »confessionis praemium retribuuisse« (102, 92), sed hoc praemium in potestate



ligandi et solvendi continetur, non vero ut »fundamentum« Ecclesiae sensu traditionali sit »Filius hominis se appellans Christus, et a Petro apostolorum coryphaeo Dei viventis salutatus, utrumque confirmat . . . Ideo et praemium rectae confessionis Petro claves regni tradidit et supra ejus **confessionem** Ecclesia stabilita est« (101, 933). Hoc loco Photius clare distinguit inter versiculum 18 et 19 textus Matthaei. Versiculo 19 Petrus praemiatur, non vero 18, quia *πέτρα* hujus versiculi non **Petrus**, sed ejus **confessio** est. Photius ergo trita via novarum opinionum ambulat, qua a saeculis ecclesiology byzantina gradiebatur. Quae Photius postea de sensu Matth. 16, 18 expresse dixit, non fuit tantum fructus ejus malae voluntatis et rebellionis erga sedem romanam, sed etiam logica sequela ejus conceptionis de »petra« Ecclesiae. Photius scribit: »Si mihi affers illud: Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, scito haec non fuisse dicta propter Ecclesiam, quae Romae est . . . Sed et illud: Super hanc petram, quis unquam, quamvis procacissimus et impudentiae nomen adeptus, in romanae ecclesiae commodum detorquere audeat. Manifestum est enim, haec fuisse dicta de **confessionis petra** divinitatem Christi professa et per eam de universa Ecclesia usque ad ultimos fines apostolorum praedicatione dilatata ac fundata.«\*

Haec verba nos docent: 1. Photius praesertim curat, ut argumentum primatus ex Matth. 16, 18 enervet. Ipsum non latuit, eo praeprimis romanos pontifices uti et sub vario influxu radices etiam denuo cepisse agere apud nonnullos byzantinos, monachos praesertim, Photii praecipuos adversarios. (S. Ignatius). 2. Hoc argumentum Photius ita refellit, ac convictissimus esset romanam interpretationem Matth. 16, 18, a Byzantinis communiter rejici. Affirmat nullum virum nec »procacissimum et impudentem« opinionis romanae esse, quia »**manifestum est** haec fuisse dicta de confessionis petra divinitatem Christi professa.« Revera si Photium latuisset suam opinionem apud Byzantinos communem non esse, adversarios suae exegesis non vocasset »procaces et impudentes«, quia illius cordi fuit, quam plures Byzantinos ad suas partes adducere. Hoc probatur etiam

\* In opusculo: *Πρὸς τοὺς λέγοντας ὡς ἡ Ῥώμη πρῶτος θρόνος* p. ed. Rhallis Potlis. *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων* p. 410.

ex eo, quod in toto hoc libello non audet attentare exegesim romanam textus Matth. 16, 19, Joan. 21, 15 et Luc. 22, 82 quamvis scivisset, asseclas primatus eos in probanda sua doctrina adhibere: et ideo non fecit, quia ipsi notum fuit, exegesim romanam et byzantinam horum textorum eandem esse.

Stylus Photii non semel est modo psychologico, animos ex una parte commovente ex altera vero in adversarios irritante, mentem suam lectoribus imponendi. Photius ex. gr. ut demonstret doctrinam de »Filioque« falsam esse, ita lectorem alloquitur: »Quis unquam nostrorum gloriosorum patrum ad verbum dixit Spiritum a Filio *ἐκ πορεύεσθαι* (102, 284). Et revera nullus patrum graecorum haec verba protulit et tota pneumatologia byzantina huiusmodi expressiones respuebat. Nonne idem stylus lectorem psychologicè captandi invenitur in phrasi: »quis unquam, quamvis pricacissimus« etc. et »quis unquam nostrorum gloriosorum« etc.»

Mihi ergo videntur phrases Photii de Petro ut »fundamento«, »petra« Ecclesiae nullo modo demonstrare, ipsum unquam catholice verba Matth. 16, 18 explicasse et intellexisse. Huiusmodi expressiones in quantum authenticæ sunt, potius considerari possunt ac quaedam reliquiae traditionis et illius influxus, qui se dilatare coepit tempore controversiae ico-

\* „Dum Ecclesiam affirmat supra confessionem Patri esse fundatam Photius non intendit sane separare confessionem Petri ab ejus persona, quasi Petrus nihil amplius in Ecclesia agat, quam quilibet alius, qui Petri fidem profiteatur; sed haec duo: Petri persona et ejus recta confessio ita in unum coalescunt, ut ab invicem disjungi non possit.“ (Theologia dogmatica christianorum orientalium, p. 121; cf. Idem. Photius et la primauté de Saint Pierre e du Pape). Ita credit hic clarissimus vir, quem etiam sequitur Spačil (Conceptus et doctrina de Ecclesia iuxta theologiam Orientis separati, p. 38—41). Si vero documenta melius perlegimus inter se connectimus et in luce totius ecclesiologiae byzantinae ejusque tendentiarum dijudicamus, apparet hos auctores non clare perspexisse mentalitatem Photii in quaestione de „petra Ecclesiae“. Eo magis, quod fere nullibi apud Photium legitur de Petro ut „petra Ecclesiae“ Textui ex editione S. Austarchi: *Φωτίου λόγον καὶ διμιλίαι* (Theologia p. 120; Photius e. la primaute p. 2; Spačil op. c. 40) non est nimis credendum, quia editio Austarchi qualibet methodo critica caret. Jugie dividit Photium in „catholique“ „schismatique“ et „Photius de la fin“ et de ipso scribit „Cette conduite (Photii erga Sedem Romanam) ne put réglée par aucun principe fixe“. Nos vero credimus et documentis demonstramus Photium fixum et determinatum conceptum ecclesiologicum habuisse quem ipse in quolibet opportuno casu curabat ut applicaret et ex eo doctrinas antiprimiliales erueret.

nologicae. Anno 883 (4) ad archiepiscopum aquilensem Photius epistolam misit de processione Spiritus Sancti, in qua suam doctrinam contra »Filioque« defendit. Provocat pro sua thesi ad auctoritatem patriarcharum. Cum vero ecclesia aquilensis in territorio latino extaret et Photium non latuisset, ejus episcopum suae doctrinae non adhaerere, ideo curat, ut et ecclesiam romanam suam opinionem sequi, demonstrat. Scribit enim: »Cum igitur Ecclesia romana una cum quattuor archiepiscopalibus sedibus eadem sentiat et confiteatur, et in petra verborum Domini fundata sit atque firmata Ecclesia contra quam neque inferi portas ullo pacto praevalere posse, ipsamet declaravit veritas« (102. 800). Haec verba contextus non exigit et ideo videntur conscripta fuisse, ut episcopo aquilensi in memoriam revocet, ecclesiam romanam — cujus primatus et doctrinae de processione S. Spiritus Photius inimicissimus fuit — male interpretati Matth. 16, 18 cum se ipsam »petram« Ecclesiae duceret, ejusque oppositionem contra suam doctrinam de processione Spiritus Sancti hanc doctrinam haereticam esse non probare, cum Ecclesia in »petra verborum Domini« (i. e. doctrina Domini) non vero romana sede, superstruatur.

Adversitas Photii erga conceptionem de Petro ut »petra« Ecclesiae lucidissime apparet e historia s. d. synodi photianae, quam Photius anno 880 convocavit et ita ordinavit, ut suum primatum quam magis extolleret. In synodo sedes romana multis laudibus ad primatum sese referentibus gloriatur, sed nunquam vocatur »petra« »fundamentum« Ecclesiae. S. Petrus »caput omnium ecclesiarum (Mansi 17, 396), »et »primus pastor« cui Christus dicit »Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua. Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos« (17, 452).

Sedes romana »potestatem habet universe ligandi atque solvendi« (Mansi 17, 400), »ipsa consuevit opem ferre omnibus injuste patientibus« (Mansi 17, 413) »sancta romana ecclesia suis sedibus pulsos propria auctoritate iterum restituit« (17, 452), romanus pontifex »omnium ecclesiarum sollicitudinem gerens« (17, 469) »ipse est caput omnium ecclesiarum« (17, 480) »omnium concordiam ecclesiarum suscepit (17, 426) »multi enim pontifices suas sedes injuste amitentes sedes acceperunt« (17, 452).

Haec strenua cura Photii ne Petrus et sedes romana a concilio »petra« »fundamentum« Ecclesiae proclametur, suam maximam significationem continet. Dum synodus de Petro ut »fundamento« Ecclesiae tacet, multa e contra attributa primiti alia Photio attribuit. Photius, non legati papae, synodo praesidebat. Photius vocatur »lucis effector« (17, 431) »sacerdotii perfectio« (17, 431), »norma veritatis inconcussa« (17, 431) »Ecclesiae Dei archipastor« (17, 433) »sacrum caput et archipastor rationalium ovium Christi« (17, 436) »Ecclesiae magnus propugnator« (17, 441) »caput sacrum corporis Ecclesiae« (17, 441) »pater patrum« (17, 445) sol, qui »quamvis Constantino poli sedeat, tamen omnem etiam creaturam illuminat et illustrat« »curam totius mundi sortitus est ad normam summi pastoris Christi Dei nostri« (17, 522) divinus antistes et ecclesiarum fundamentum.« (*τῆς Ἐκκλησίας βάσις* 17, 441).

In synodo quidam canon creatus est, qui decrevit »quos item Photius sanctissimus noster patriarcha clericos aut laicos, sive pontificalis, sive sacerdotialis ordinis, in quacumque dioecesi excommunicaverit, deposuerit aut anathematizaverit, ut habeat etiam illos sanctissimus papa Joannes« (17, 498). Hic canon legatis romanis consulentibus creatus est. Paulo post interrogati, quid de hoc canone sentiant haec verba quasi ipsum canonem explicantiā in synodo protulerunt: »Oecumenicus et apostolicus papa Joannes, qui hanc potestatem a principe apostolorum accepit, dedit et sanctissimo patriarchae Photio eandem potestatem ligandi atque solvendi« (17, 502). Justissime hanc declarationem legatorum explicavit legatus patriarchae antiochensis Basilius dicens: »Ut qui igitur orientalium sedium potestatem accepit et romanae auctoritatis jus adeptus, ut proxime audivimus seu **potius**, ut qui ex Dei jussu tamquam pontifex maximus praesit, quoscumque ligaverit Sancti Spiritus insolubili vinculo, habemus etiam nos ipsi ligatos et quoscumque solverit, habemus et nos ipsi solutos«. (17, 500).

Tota haec synodus est quaedam artificialis constructio, qua Photius melius suum primatum demonstraret firmaretque et romanum postponeret. Ideo litterae pontificiae interpolatae et emendatae, legati vero in errorem ducti fuerunt. Et revera haec synodus, quam Byzantini s. IX. et X. oecumenicam credebant,

Photium ut primatu pollentem exhibet. In eo nil minus, quam, quod romanus pontifex suis primitiis juribus quasi abdicasset et in Photium transtulisset dicitur. Sententia de pluribus »petris« Ecclesiae opinionem creabat, »fundamentum«, Ecclesiae ex quo tota potestas in Ecclesia oriretur in Ecclesia visibili non existere. Item Photius ex hac doctrina conclusit romanum pontificem, qui, juxta hanc sententiam non habet primatum ideo quia est indestructibile et immobile fundamentum, sed quia est »supremus pastor« in Ecclesia, posse primatum transferri, et revera translatum esse non ab alio, sed ab ipso romano episcopo. Photius in hac synodo Byzantinos persuadere intendebat. Ipse »totius mundi sortitus est curam, a d n o r m a m summi pastoris Christi Dei nostri«, de se ipso ore archiepiscopi Caesareae Procopii Photius proclamat. (Mansi, 17, 522) Haec est ratio, sur Photius in hac synodo omnino effugiat, ut Petrum vel papam »petram« Ecclesiae appellet cique Matth. 16, 18. applicet.

PHOTIUS ERGO EST NON TANTUM PATER SCHISMATIS BYZANTINI, SED ETIAM PRIMUS THEOLOGUS ECCLESIOLOGIAE ORTHODOXAE, PRAESERTIM QUOD ATTINET NEGATIONEM PRIMATUS ROMANI IN ECCLESIAM UNIVERSALEM.

